

de waarnemingsperiode werd de triller korter en kwam er een accent in, dat soms op de tweede, soms meer naar het eind, zelfs op de laatste lettergreep viel. Op 31 mei hoorde ik meermalen korte trillertjes van 4 of 3 lettergrepen.

Daar de Bergfluitertot tot op heden nog niet in Nederland werd waargenomen, betekent de waarneming van deze vogel een nieuwe aanwinst voor de Nederlandse avifauna.

De Bergfluitert is broedvogel van het berg- en heuvelland van Midden- en Zuid-Europa, Klein-Azië en Noordwest-Afrika. In West-Europa komt hij voor in Zuid- en Midden-Frankrijk, in Luxemburg (sporadisch) en Zuid-Duitsland, noordelijk wellicht tot aan de Harz en het Teutoburger Woud. In België komt de soort niet voor, gelijk moge blijken uit hetgeen VERHEIJEN aan TEKKE schreef: „Volgens P. C. M. VAN HAVRE: Les Oiseaux de la Faune belge, blz. 141, 1928, heeft O. V. APLIN in 1899 in de omgeving van Dinant een koppel dezer soort waargenomen. Deze vogel heb ik niet in de Belgische avifauna opgenomen zolang er geen bewijsstukken werden ingezameld. Het is nochtans gepast op te merken, dat er sedert de laatste tiental jaren zonder twijfel areaalverschuivingen zich hebben voorgedaan waarvan we onkundig zijn gebleven”.

Als dwaalgast kwam de soort voor in Wales (1 ×) en op Helgoland (4 ×). Hoewel de Bergfluitert wellicht tot de zuidelijke soorten behoort, die de neiging vertonen hun broedgebied langzaam naar het noorden uit te breiden, meen ik, dat de hier beschreven waarneming van deze soort in Nederland stellig niet op rekening van een areaalverschuiving geboekt mag worden, maar als een incidenteel verdwalen naar het noorden moet worden beschouwd, zoals dat van enkele andere zuidelijke soorten, eveneens in 1958, is waargenomen

Summary: First record of *Phylloscopus bonelli* in the Netherlands.

A specimen of Bonelli's Warbler was observed near The Hague from May 18th up to and including May 31st, 1958. The most striking field-characters are the white under-parts, the creamy-white eye-stripe, the yellowish-green patch on the rump and the song, a Lesser Whitethroat-like rattle, however, with "ee"-note. The call is a whistling "pewëeoo". Song and other sounds have been tape-recorded. This is the first record of this species in the Netherlands.

De Poelruiter, *Tringa stagnatilis* (Bechstein), nieuw voor Nederland

door

J. KIST

(met Plaat 4)

(With summary: *Tringa stagnatilis* new for the Dutch list)

Het is nog maar kort geleden, dat ik in een overzicht van de Nederlandse avifauna (*Ardea* 45, 1957, p. 2 e.v.) op grond van het

feit, dat in de tien jaren na de laatste wereldoorlog 9 nieuwe soorten aan de Nederlandse lijst werden toegevoegd, de voorspelling waagde „dat in de komende jaren de aanwas onverminderd voortgang zal vinden”. Deze in 1956 gedane „voorspelling” blijkt voorschands op verrassende wijze te zijn bewaarheid.

Ik laat hierbij buiten beschouwing dat inmiddels de Rode Rotslijster (*Monticola saxatilis*) aan onze lijst is toegevoegd (vide *Limosa* 31, 1958 p. 188 e.v.), want de „vergeten” waarneming van deze soort dateert in feite uit het jaar 1951. Maar reeds het jaar 1957 ging niet ongemerkt voorbij. Toen immers zagen VAN DEN BRINK en COLDEWEY op 4 januari nabij Westerbork een pieper, welke zij aan de hand van een uitvoerige en interessante documentatie (*Limosa* 30, 1957, p. 177 e.v.) determineerden als een nog niet in Nederland vastgestelde Petschora Pieper (*Anthus gustavi*). Dat deze waarneming door de Commissie voor de Nederlandse Avifauna niet door opneming in haar onlangs gepubliceerde naamlijst is gehonoreerd is een gevolg van de strenge criteria, welke deze Commissie aan een eerste waarneming van een soort stelt, doch impliceert natuurlijk geenszins dat de determinatie onjuist is geweest. En wellicht is de lezer bereid om een zelfde conclusie te trekken ten aanzien van een door mijzelf gedane waarneming van twee exemplaren van de Gestreepte Strandloper (*Calidris melanotos*), die ik helaas in mijn eentje op 14 augustus 1957 nabij De Beer zag. Reeds in dat jaar 1957 werd naar mijn overtuiging voor het eerst in Nederland de Poelruiter (*Tringa stagnatilis*) gezien. Want in een veldornithologisch uitstekend gedocumenteerd artikel (*De Wielewaal* 23, 1957, p. 244; zie ook *Limosa* 32, 1959, no. 1—2, blz. 52) verhaalt de Belgische waarnemer J. VAN DEN STEEN, hoe hij op 30 mei 1957 bij Philippine in Zeeuws Vlaanderen onder gunstige omstandigheden (met enkele Bosruiters en een Groenpootruiter als vergelijkingsmateriaal) een exemplaar van deze soort heeft waargenomen. Het enkele feit, dat dit een éénmanswaarneming betrof, bracht voor de Commissie voor de Nederlandse Avifauna de noodzaak mede deze betrouwbare waarneming te passeren. En zo ging in 1957 voor de derde maal een nieuwe aanwinst aan onze nationale lijst de neus voorbij!

Het jaar 1958 heeft echter alle verwachtingen overtroffen. Het is een typisch „dwaalgasten-jaar” geweest dat tot een stroom van (voorshands ten dele nog ongecontroleerde) meldingen van zeldzame soorten aanleiding heeft gegeven (Kuifaalscholver, Grote Zilverreiger, Kleine Zilverreiger, Zwarte Ooievaar, Zwarte Ibis, Flamingo, Canadese Gans, Roodhalsgans, Steenarend, Zwarte Wouw, Steppenkiekendief, Steppenvorkstaartplevier, Witwangstern, Dougalls Stern, Dwergooruil, Waterspreeuw, Temmincks Rietzanger, Sperwergrasmus, Bladkoninkje, Kleine Vliegenvanger, Cirlgors, Bruinkopgors, Bosgors en wellicht nog meer). Dat zich onder deze lawine ook voor de Nederlandse avifauna nieuwe soorten zouden bevinden, was te verwachten. En zo zijn dan in de loop

van 1958 in de kringen der N.O.U. bekend geworden de waarneming (vangst en vondst) van de Ross' Meeuw (*Rhodostethia rosea*) op Vlieland, de waarneming van de Bergfluits (*Phylloscopus bonelli*) in volle zang nabij 's-Gravenhage en de vondst van een onvolwassen Havikarend (*Hieraëtus fasciatus*). Met dit triplet evenaarde het jaar 1958 het ten name van 1890 staande record van drie nieuwe soorten (Dwergooruil, Wilgengors en Haakbek) in één jaar.

Inmiddels is echter gebleken, dat 1958 nog een vierde nieuwe soort heeft opgebracht en dat thans (eindelijk) ook de Poelruiter (*Tringa stagnatilis*) aan onze nationale lijst kan worden toegevoegd! Deze aanwinst, die nog wel een „doublet” is, hebben wij te danken aan de aktiviteit van Belgische ornithologen, en wel enerzijds van Graaf L. LIPPENS en anderzijds van Broeder SIMEON, Dr. W. G. SUETENS en J. P. VAN DE WEGHE.

De eer van de eerste waarneming van de Poelruiter komt toe aan LIPPENS, die op 3 mei 1958 in het Vogelreservaat van het Zwin een exemplaar van deze soort ving en hieromtrent in zijn desbetreffende publicatie (De Giervalk, 1958, IV, p. 260) mededeelde: "L'oiseau capturé avait survolé le territoire hollandais et a été pris à quarante mètres de la frontière, en territoire belge". Avifaunistisch ving LIPPENS dus in bijna letterlijke zin twee vliegen in één klap: de negende waarneming voor België en de eerste voor Nederland!

Graaf LIPPENS was zo vriendelijk mij nadere gegevens over deze gelukkige vangst te verschaffen. Onder meer schreef hij mij: „Het exemplaar van 3 mei 1958 werd met het net gevangen aan een plasje water binnendijks dicht bij het vogelreservaat het Zwin. De wind waaide uit N.O. en er was veel trek. Ik heb diezelfde morgen geringd: 10 tureluurs, 11 kemphanen, 9 groenpootruiters, 4 zwarte ruiters, 2 regenwulpen, 2 scholeksters, 4 bontbekplevieren, 1 bonte strandloper en 3 zwarte sterns. Het poelruitertje kwam tamelijk hoog en alléén, vloog voorbij het net (geplaatst op 40 m van de Nederlandse grens), vloog dan \pm 50 m over Nederland, veranderde plots van gedacht en kwam terug neerstrijken benevens mijn houten lokvogels. Aan zijn roep had ik hem reeds min of meer herkend daar ik er duizenden had waargenomen in Belgisch Kongo..... Het vogeltje werd in een volière van het vogelpark van het Zwin geplaatst. Het is in de nazomer overleden en berust nu in de verzameling van het Kon. Inst. voor Nat. Wetensch. in Brussel.” En hij voegde hier aan toe, dat op precies dezelfde plaats zijn vriend Graaf DE LALAING in mei 1921 ook een Poelruiter heeft verzameld ten behoeve van het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel. Hetgeen mij de vraag ontlokt of niet ook toen de vogel over Nederlands grondgebied heeft gevlogen!

De tweede waarneming van (kennelijk hetzelfde exemplaar van) de Poelruiter — waarop LIPPENS mij attendeerde en welke inmid-

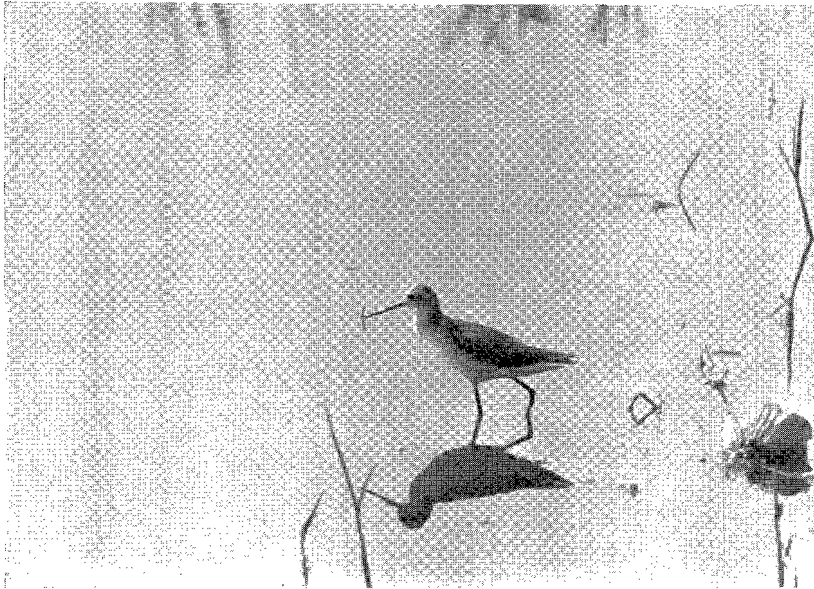

Foto L. LIPPENS

Fig. 1. Poelruiter, *Tringa stagnatilis*, Belgisch Kongo.

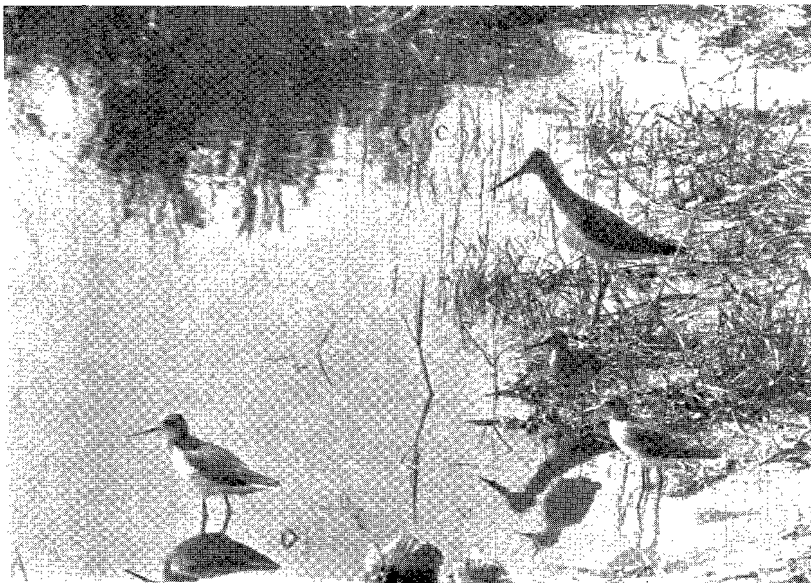

Foto L. LIPPENS

Fig. 2. Poelruiter, *Tringa stagnatilis* (links), met 2 Bosruiters, *Tringa glareola* en 1 Groenpootruiter, *Tringa nebularia*, Belgisch Kongo.

dels door de waarnemers werd gepubliceerd (De Giervalk, 1959, I, blz. 124) — werd in twee „étappes” nabij Hoek in het Braakmangebied gedaan, en wel door VAN DE WEGHE op 22 augustus 1958 en door Broeder SIMEON en Dr. SUETENS tezamen op 6 september 1958. Ook Dr. SUETENS (Beheerder der Belgische Vogelreservaten) was zo welwillend mij omstandig over zijn waarneming in te lichten. Hij schreef mij :

„De vogel werd waargenomen op een klein zijkreekje van de Braakmankreek op 6 september 1958 door E. Br. SIMEON en ondergetekende. Bij zeer goede zichtbaarheid (windstil en helle zon in de rug) namen wij de vogel gedurende één uur waar van op nauwelijks 20 m afstand met kijkers 10×50 (SIMEON) en Leitz 12×60 (SUETENS); de vogel bevond zich in de onmiddellijke nabijheid van tureluurs, zwarte ruiters, groenpootruiters, bosruiters en kemphanen, wat dadelijke vergelijking toeliet, soms zelfs in één kijkerveld. Er dient genoteerd dat ik ten andere met deze soort zeer goed vertrouwd ben, aangezien ik haar te Hofstade (België) gedurende vele uren observeerde op 7 en 8 april 1953 (8e melding voor België: „Les oiseaux d'eau de Belgique” LIPPENS, 1954, p. 200). Van deze vogel waren nog verschillende schetsen in mijn bezit.

De Braakmanvogel nu viel op door : zijn geringe grootte, van de orde van het witgatje ongeveer, maar veel slanker en hoger op de poten ; zijn lange poten, die in de vlucht ruim achter de staart uitstaken ; zijn lange hals, die aan de vogel, samen met de lange poten en het slanke lichaam, een verkleind „steltklutensilhouet” geven ; zijn zeer fijne naaldsnavel : nu, zowel als in 1953, het kenmerk van de soort; het zeer duidelijke witte voorhoofd; de roep die hij bij het opvliegen liet horen : een langgerekte „tjie...”.

De door de determinatieboekjes gemaakte vergelijking met de groenpootruiter houdt mijns inziens geen steek, aangezien zij enkel geldt voor het kleurpatroon. Maar op gebied van silhouet is het een volkomen afwijkende vogel : eerder een verkleinde uitgave van de Steltkluut ; op gebied van grootte valt hij in de orde van Witgatje en Bosruiter. Zowel grootte als vorm en voorhoofd maken ook eventuele verwarring met de Kleine Geelpootruiter (*Tringa flavipes*) onmogelijk : de vogel is veel minder zwaar dan een Tureluur of een *flavipes* (de stuitvorm is ten andere ook verschillend).

De Braakmanvogel heeft ter plaatse gepleisterd : hij werd in de laatste decade van augustus in de Braakman waargenomen door een ander Belgisch ornitoloog, de Heer VAN DE WEGHE uit Gent, voor wiens bevoegdheid ik mij graag sterk maak.”

Het werd overigens wel de hoogste tijd, dat de Poelruiter, waarnaar ik al jaren uitkijk, eens bij ons kwam opdagen. De Belgische veldornitholoog HUYSKENS (die zich voor de Nederlandse ornithologie zeer verdienstelijk maakt door het sinds jaar en dag inventariseren van het in Zeeland overwinterende ganzenbestand) schreef mij onlangs, toen hij nog niet wist dat LIPPENS' vangst

tevens een Nederlandse aanwinst betekende: „Waar blijven ze in Holland met die Poelruiter? Wij weten wel dat we nog ver achterstaan bij de Hollanders maar met de Poelruiter kloppen we ze toch flink. Ik geloof dat het nu al 7—0 is.” HUYSKENS heeft bijna gelijk, want in België werd de Poelruiter (inclusief de vangst van LIPPENS) reeds zevenmaal verzameld, terwijl de soort nog tweemaal werd waargenomen. In feite is dus de stand thans 9—2. Maar hij heeft in zoverre geheel gelijk, dat ook onze twee „tegenpunten” van Belgische makelij zijn.

Voor een geoefend steltloperkenner moet het niet moeilijk zijn de Poelruiter in het veld te herkennen. Het best wordt hij gekarakteriseerd als een zeer sierlijk miniatuur-mengsel van Groenpootruiter en Steltkluut (iets groter dan een Bosruiter, maar duidelijk kleiner dan een Tureluur) met een vrijwel rechte, zeer dunne „naaldsnavel” en lange, slanke, groenachtige poten. In de vlucht onderscheidt de Poelruiter zich onmiddellijk van de Bosruiter en het Witgatje door de bijna tot de schouders reikende witte „rugwig”, de witte ondervleugel en de duidelijk buiten de staart uitstekende poten. In het winterkleed is het witte voorhoofd zeer kenmerkend, terwijl in het zomerkleed de mantel en schouders opvallend donker gevlekt zijn. De beide bij dit artikel afgedrukte foto's, welke LIPPENS destijds in Belgisch Kongo maakte en welke hij mij spontaan ter beschikking stelde, geven een instructief beeld van de algemene karakteristiek van deze fraaie steltloper (zie Plaat 4).

Het is jammer, dat over de roep van de Poelruiter — het bij de ruiters meest identificerende veldkenmerk — onder de schrijvers geen overeenstemming heerst. Dit vindt zonder twijfel zijn oorzaak in het feit, dat deze soort nu eenmaal slechts sporadisch wordt gezien en gehoord in de landen waar zich de meest competente veldwaarnemers bevinden. LIPPENS, die duizenden Poelruiters waarnam, schrijft mij dienaangaande: „De roep is moeilijk te beschrijven. Een soort „téwit” op een hoge en nogal scherpe toon. Is echter geen luidruchtige vogel. Laat ook dikwijls één scherpe noot horen: „tjik”. TUCKER schreef in het Handbook: “From migrants I have heard a distinctive 'kee-oo' and a rather colourless 'tchick’”. MEINERTZHAGEN (“Birds of Arabia”) spreekt van een “monosyllabic chew or whistling tone”. SUETENS hoorde bij zijn Braakmanvogel een langgerekt „tjie . . .”. PRAED en GRANT (“African Handbook of Birds”, series 1) releveren een “high-pitched call of 'tuit' as it rises”. Van een „gestandaardiseerde” roep, zoals wij die van onze gewone ruiters kennen, is bij de Poelruiter dus nog geen sprake. In enkele jaargangen van “British Birds” vond ik van in Groot-Brittannië waargenomen Poelruiters nog vermeld: “tu-lee”, “tu-tu-tu-tu”, “tchu”, “tchick tchick” en “wic”. De meest voorkomende roepen blijken dus te zijn een kort „tsjik” en een tweelettergrepig „tééwie”, waarbij de klemtoon op de eerste lettergreep valt.

De Poelruiter is een broedvogel van Zuidoost-Europa en Midden-Azië, die in de trektijd nogal eens een westelijke route neemt en dan vooral in Zuid-Duitsland, Zuid-Frankrijk en Spanje wordt waargenomen. Volgens de laatste Britse check-list werd hij in Engeland elf keer vastgesteld. Hij overwintert in Afrika, Zuid-Azië, Indonesië en Australië.

Summary: *Tringa stagnatilis* new for the Dutch list.

On May 3d, 1958 a specimen of *Tringa stagnatilis* was caught by Count LIPPENS near the Reserve „Het Zwin” in Belgium at a distance of 40 metres from the Dutch border after the bird had flown over the Dutch territory in the utmost Western part of Dutch Flanders for about 50 metres (now in the collection of the Royal Institute of Natural History in Brussels) (See for this ninth record for Belgium also Le Gerfaut 48, 1958, p. 260).

On August 22nd and September 6th of the same year another — apparently the same — specimen was seen by other Belgian ornithologists near Hoek in the middle of Dutch Flanders (See also *ibidem* 49, 1959, p. 124).

Already on May 30th, 1957 again another Belgian bird-watcher saw a wader not far from the locality last-mentioned in Dutch Flanders, that according to him most certainly belonged to the same species (See *De Wielewaal* 23, 1957, p. 244 and also *Limosa* 32, 1959, p. 52).

These are the first records of this species for the Netherlands.

Het Kleinst Waterhoen (*Porzana pusilla*) broedvogel van natuurreserveaat „Het Zwarte Meer”

door

J. A. F. KORIDON

(Vogelwachter bij het Staatsbosbeheer)

(met Plaat 5 en 6)

Reeds lang hadden wij een vermoeden, dat het Kleinst Waterhoen tot de broedvogels van het Zwarte Meer behoorde. In verband met de levenswijze van deze soort is het echter verre van eenvoudig het positieve bewijs te leveren, vooral in een gebied als het Zwarte Meer met zijn enorme riet- en biesvelden. Bovendien hebben sommige rallen de gewoonte om in een terrein met aaneensluitende begroeiing de mens over vrij grote afstand te „vergezellen”. Men is dan geneigd op de rallengeluiden af te gaan, doch wordt dan door de vogel op een listige wijze uit zijn broedteritorium weg-gelokt. (Een dergelijk voorval maakten wij mede bij het zoeken naar het nest van het Klein Waterhoen (*Porzana parva*) in het broedseizoen resp. van 1952 en 1955). In kleinere moerasgebieden waar de soort broedvogel is, is het natuurlijk dikwijls mogelijk te bepalen op welke plaats het nest zich ongeveer moet bevinden. In andere gevallen is het aanbevelenswaardig een bijzondere studie van de vogel, de geluiden en de broedbiotoop te maken. Dit bracht ons een stap nader in de goede richting. Zo werd in 1955 driemaal een juveniel Kleinst Waterhoen bemachtigd en geringd (*Limosa* no. 1—2, 1955). Hoewel wij hier te maken zouden kunnen hebben met eventuele doortrekkers, duidde de vangst van twee gelijktijdig